Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23 | Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmålnr. | Herad: Åsane

Emne: | Bygdelag:

Oppskr. av: Edv. Haukedal. | Gard:

(adresse): Hylkje | G.nr. | Br.nr.

A. 1) Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

1) Etter eiga røynsle og samtale med eldre folk i bygda.

SVAR

1. Ja, til vanleg.
2. Ja, her i bygda.
3. Alle under eitt.
4. Alle av same mat.
5. På kjøkkenet et huslyden helst i vyrka og om sumaren. Helgedagar og vinterdag et dei helst i stova.
6. Alltid helgedagar og ofte til kvelds i stova – serleg vintersdag. Husbonds folk og tenarar et saman.
7. Før hadde dei faste plassar. Faren sat i høgsete (høgsetet), mora sat fram for bordet (forste-fenakt). No er det gjerne berre faren og mora som held faste plassar ved bordet, borna lyt sitja etter som det høver.
8. Er ikkje skikk no, men delvis har det nok vore bruka før, utan at ein kan seia når det vart slutt. Gamle folk mislikar gjerne at borna synes for lite vyrdnad ved bordet og seier at – i vår barndom måtte borna stå ved bordet og mera gjerd til-men å stadfesta dette til skikk har ikkje eg fått til, då det er noko av eit skremebilete dei vil gje borna.

5886

9. Namnet høgsete er gått ut i daglegtalen. Det er helst slik fars set at han har inngangsdøra mot seg. Det er berre nemnd „fars plass".

10. Det vert ingenting gjort for å markera ein heidersplass. Den beste stolen er heidersplassen.

11. Ein var ikkje nøye med handvasken før ein gjekk til bords. Kring 50 år sidan fekk folk som ein otte i seg for at hendene skulle vera reine når ein gjekk tilbords.

Luva har dei so lenge nokon minnest teke av seg når dei gjekk tilbords til vanleg. Derimot var det brukt så lenge raudluva var vanleg plagg at dei hadde ho på til bords i [illegible].

12. Dei hadde lenge eitt graut fat, men ingen sams [illegible] dei hadde kvar sin mjølkeskål her i bygda. — Ein innflyttar, gardbrukar, [illegible] for [illegible] [illegible] sidan to av grannane i arbeid. Dei fekk eit fat graut og ei skål mjølk på bordet og skeier. Dei sat handfalne og tok ikkje til med maten før husbonden og kona kom til. „Likar de ikkje graut, kan-", sa mannen og tok til å eta. Då søg dei andre kor det var teakt og tok til og. Etterpå sa den eldste, då dei kom for seg sjølve: „Datta va eit slaps med dene lenge."

Mjølkeskåla til den enskilde var av tre, ho vart berre kalla treskål eller skål.

Dei tok graut i skeia og duppa i mjølka. [illegible] gjer dei enno.

Med kaffien tok dei til med kvar sin kopp.

13. Dei veit ikkje av anna dei slo maten i skålar og sette på bordet, kokte poteter i

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5886

-bylar (urlaugs treskålen - det var patetrygl og silde-fogl.)
Ved Brovsing no gjer dei gjerne den forskjel når det er framande at dei har rein duk på bordet, eller ikkje stort.
For 80 år sidan kom lesaren på omgang til ein gard. Kona ville gje han kaffi. Ho slo i koppen, tok ein krakk og steig opp på og søg etter mjølkekallene på hylla, saup så av den ho ville og steig ned att og let fløyten i kaffien.
For 60 år sidan var det skyldeling på ein gard. Mennene var trøytte og slitne då dei kom inn etter forretningen i marka. Kona hadde kokt flesk og raspekaker, ho bar eit stort fat med denne maten ryk-kande varm på bordet og baud karane setja seg innåt. Men dei fekk berre skeier å hjelpa seg med. Karane kjende seg hjelpelause, men tok slirekniven til hjelp og det gjekk - dei åt godt.
Begge dei ord her er fortald om nye innflyttarar til bygda.
14. Til fisk og sild serleg, men og til flesk laga dei bete - av flatbrød med poteter og ~~saltmaten~~ det andre mellom stykka. Dei klemde det godt saman før dei hogg tennene i. Dei brukte bete til alle fiske- og sildemåltid. Stundom laga dei bete av kald graut og med litt sirup eller sildetil
15. Ja, har ikkje høyrt noko mot det.
16. Nei, ikkje no lenger. Det er ingen som gjer det. Det var halde for skam.

5886

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

17. Kring hundreårsskiftet ålment.
For omlag 70 år sidan var det eit sorenskrivarskjøn. Ettpå var mennene med sorenskrivaren på hotel i byen. Ein av mennene hadde vanskeleg for å handtera gaffelen. Dette såg sorenskrivaren og sa: „Bruk de fem, Aubjörn."

18. Det vart helst brukt bordkniv.

19. Ja. – Ja. – i bordskuffa. Skeiene var av tre eller horn – horn heldt seg lengst. Ein var jamt over leggjent å vaska skeiene før hundreårsskiftet.

20. Kring hundreårsskiftet. Før hadde dei borddiskar. Desse var runde treplater. Frå fellesfat til tallerkar gjekk ein over kring hundreårsskiftet, men mest etter.

21. Nei. Ja – for omlag 40 år sidan. Ja, dersom det er vaksduk.

22. Voksduk eller kvitskurd bord.

23. Husmora delte kjøt og brødskivene, kakene til borna. – etla – etlingar.

24. Til høgtidene vart smør etla til kvar. Elles smurde husmora brødmaten og etla så.

25. Menn fekk mest, kvinner skulle greie seg med mindre.

26. Individuelt, men ved 5–6 års alder reknar ein dei skal greie seg. Då får dei forsyna seg sjølv. I første rekke mor.

27. Ja, når dei var spebarn. Dei la det i tåta og let dei suga på den.

28. Lesar helst før, høgt, den minste som er før til å lesa.

29. Ikkje før, då skulle born vera stille.

5886

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emne 2/3 - blad 3

Faren og mora snakka, men ingen fekk vite
No snakka borna med.
30. Har ikkje funne noko svar om det. Ein helst eit
uparsande mot låt ved bordet.
31. Ja. Ordtak: „Eg visste ikkje matmor var
gjeld før han song med han åt."
32. Enkelte heldt på at alle skulle
sitja til dei var ferdige, men somme
let borna sleppa når det vart sitte
lenge.
33. Hos enkelte var det brukt.
34. - Signe maten.
35. Han fekk jamnast ettersyn.
36. Ja, som oftast.
37. Ja. Det vart mis gjort lik ekstra
tilstelling.
38. Ein formann fekk oppone rommekaller,
eller kaffi, men en hadde ikkje kjelar
på slått her. Ein svingar kjelen no-
39. Nei - i stova, åleine
40. Det var det, men er det ikkje lenge
41. Ja heldt det. Han set seg eit stykke
frå bordet.

5886

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING